

ANWB
Vogelgids
van Europa

Lars Svensson

Killian Mullarney & Dan Zetterström

ANWB Vogelgids van Europa

Tekst en verspreidingskaarten: Lars Svensson

illustraties en bijschriften: Killian Mullarney & Dan Zetterström

met een belangrijke bijdrage van Peter J. Grant

Bewerking en vertaling: Arnoud B. van den Berg,

André J. van Loon & Frank G. Rozendaal

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel:

Fågelguiden Europas och Medelhavsområdets fåglar i fält

© 1999 Albert Bonniers Förlag, Stockholm

© 1999 Lars Svensson (tekst en verspreidingskaarten), Peter J. Grant (tekst), Killian Mullarney en Dan Zetterström (illustraties en bijschriften)

Nederlandse uitgave: © 2005 ANWB B.V., Den Haag, anwb.nl
uitgegeven met ISBN 978 90 18 03080 3

Vertaling: André J. van Loon, Frank G. Rozendaal

Bewerking: Arnoud B. van den Berg

Vierde en vijfde, geheel herziene druk, 2010, 2012

Vertaling herziene gedeelten: André J. van Loon

Bewerking: Arnoud B. van den Berg

© 2016 voor de Nederlandse taal:

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

in samenwerking met ANWB B.V., Den Haag

Zesde druk, 2016

Vertaling herziene gedeelten: André J. van Loon & Ger Meesters

Zevende druk, 2017

Actualisering: Arnoud B. van den Berg & André J. van Loon

Omslagontwerp: Garage-bno

Achtste druk, 2019

ISBN 978 90 215 7259 8

NUR 435

Alle rechten voorbehouden / All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, online publicatie of op welke andere wijze en/of door welk ander medium ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Dankwoord 6

Bij de Nederlandse bewerking 6

Voorwoord 7

Inleiding 8

Soortbeschrijvingen 14-407

Zwanen 14
Ganzen 14, 16
Grondeleenden 24
Duikeenden 30
Hybride eenden 34
Eiders 36
Zee-eenden 38
Zaagbekken 42
Witkopeenden 44
Zeldzame eenden 46
Ruijpoothoenders 48
Patrijzen en fazanten 52
Vechtkwartel en Kwartelkoning 56
Duikers 60
Futen 64
Zeevogels observeren 67
Stormvogels 68
Stormvogeltjes 74
Jan-van-genten 76
Pelikanen 76
Aalscholvers 78
Reigers 80
Ooievaars 84
Ibissen en lepelaars 86
Flamingo's 86
Roofvogels 88
Gieren 89
Arenden 92
Wouwen en kiekendieven 102, 114
Buizerds 106
Wespendieven 110
Sperwers 112
Valken 116
Rallen 124
Kraanvogels 128
Trappen 130
Steltlopers 132
Scholekster en kluten 134
Grielen en vorkstaartplevieren 136

Plevieren 138
Strandlopers 148
Jagers 174
Meeuwen 178
Sterns 198
Alken 208
Zandhoenders 212
Duiven en tortels 214
Koekoeken 220
Uilen 222
Nachtzwaluwen 234
Gierzwaluwen 236
Hop en ijsvogels 238
Bijeneters en Scharrelaar 240
Spechten 242
Leeuweriken 248
Zwaluwen 258
Piepers en kwikstaarten 262
Waterspreeuw, Pestvogel en Zijdestaart 272
Heggenmussen 274
Nachtgalen, roodstaarten, tapuiten 276
Lijsters 294
Zangers 302
Goudhanen, Winterkoning 336
Vliegenvangers 338
Mezen 342
Boomklevers 348
Rotskruiper en boomkruipers 350
Klauwieren 352
Bulbuuls en honingzuigers 358
Timalia's 360
Kraaien 360
Spreeuwen 368
Wielewalen 370
Mussen 372
Vinken 376
Gorzen 392
Amerikaanse zangvogels 404

Dwaalgasten 408

Extreme dwaalgasten 418

Ingevoerde en (vermoedelijk)

ontsnapte soorten 422

Literatuur 427

Register 429

Voorwoord

Tot onze grote vreugde en tevredenheid heeft deze vogelgids sinds het verschijnen van de eerste druk in 1999 (Nederlandse editie in 2000) zeer veel succes gehad. De gids is in niet minder dan 14 talen verschenen en in totaal zijn er maar liefst 700 000 exemplaren van verkocht. Het gaf ons bijzonder veel voldoening om tijdens reizen in Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten te constateren dat de gids zo veel werd gebruikt. Voor een uitleg van de volledige achtergrond en het concept van de opzet van de gids zijn verwezen naar de eerste editie. De positieve recensies en persoonlijke reacties van velen geven aan dat de gekozen uitgangspunten de juiste waren en dat deze aansluiten bij wat vogelaars van een veldgids in de 21^e eeuw verwachten.

Dit alles is echter geen reden tot zelfgenoegzaamheid. Kort na het verschijnen van de eerste editie werd al duidelijk dat een herziening nodig zou zijn. Hiervoor zijn twee redenen. Ten eerste heeft de ontwikkeling van de eerste editie veel tijd gekost. Het plan en concept voor het boek ontstonden al in het begin en midden van de jaren 1980 en het lag voor de hand dat vele aspecten zouden veranderen of zich verder zouden ontwikkelen gedurende de ruim 15 jaar voordat de eerste editie uiteindelijk werd gepubliceerd; niet al deze ontwikkelingen konden meteen worden verwerkt. Nieuwe kenmerken en methoden om op elkaar lijkende soorten te onderscheiden worden voortdurend ontwikkeld en een goede veldgids moet wat dat betreft zo actueel mogelijk zijn. Dit vereiste echter soms meer ruimte dan was voorzien waardoor ze moesten worden bewaard voor een latere editie.

Ten tweede waren er, na een lange periode van relatieve stabiliteit, belangrijke ontwikkelingen in de vogeltaxonomie, net voor 1999 maar vooral ook erna; dit was ten tijde van het maken van het concept van de gids moeilijk te voorzien. Nieuw onderzoek en een deels nieuwe benadering van taxonomische vraagstukken, waaronder ook het gebruik van moleculair-genetische methoden, leidden tot de herziening van de taxonomische status van vele taxa die voorheen als ondersoorten werden beschouwd. Verschillende soorten werden daardoor opgesplitst in twee of meer soorten, een proces dat nog steeds plaatsvindt. Deze 'nieuwe' soorten lijken om heel natuurlijke redenen vaak sterk op hun nauwste verwanten. Maar het betreft interessante populaties met hun eigen ontwikkelingsgeschiedenis en hun eigen biologie; ze verdienen daarom hun eigen soortbesprekingen in het boek, inclusief informatie over hun herkenning met behulp van tekst en afbeeldingen.

Om al deze nieuwe soorten en informatie hun plek te geven was het nodig om het aantal pagina's met c 10% uit te breiden, maar wij denken dat het boek nog steeds niet te zwaar is om in het veld of op reis mee te nemen.

Eén verandering zal de lezer die vertrouwd is met de eerste editie meteen opvallen: de nieuwe volgorde van families aan het begin van het boek. Al langere tijd was op grond van allerlei verschillende onderzoeksgegevens bekend dat de zwanen, ganzen en eenden (Anseriformes) nauw verwant zijn aan de hoenders (Galliformes). Dit inzicht is nog eens bevestigd door recent genetisch onderzoek. Samen vormen ze de zogenaamde Galloanserae en ze worden in de opsomming, omdat

ze de oudste (althans in Europa) vogelgroep vormen, als eerste genoemd. Pas daarna volgen de duikers, futen, zeevogels etc, die voorheen vooraan werden geplaatst.

Groepen waar recent veel taxonomische veranderingen hebben plaatsgevonden die van invloed waren op deze herziene editie zijn de zwanen, ganzen en eenden, pijlstormvogels, grote meeuwen, lijsters, zangers, vliegenvangers, klauwieren en vinken. De herziene editie behandelt ruim 40 nieuwe soorten, waarvan de meeste het gevolg zijn van taxonomische veranderingen; tevens worden meer ondersoorten uitgebreider behandeld. Dit is gedaan door het opnemen van 24 nieuwe kleurenplaten, het opnieuw indelen van talloze platen en het invoegen van nieuwe illustraties.

Taxonomie is geen statische wetenschap. Nieuw onderzoek leidt steeds tot nieuwe inzichten in verwantschappen en betere indelingen. Sommige van in de afgelopen jaren voorgestelde veranderingen zijn in afwachting van nadere bevestiging nog niet toegepast in deze editie, maar dat kan in toekomstige edities veranderen. Dit geldt met name voor de zangvogels waar de gebruikers rekening zullen moeten gaan houden met een fundamenteel andere volgorde. Zoals het er nu naar uitziet zal de natuurlijke indeling, met de oudste families eerst, beginnen met klauwieren en wiewelwalen, dan een groep met mezen, zangers, buulbuuls, leeuweriken, baardmannen en zwaluwen en vervolgens lijsters en vliegenvangers; de piepers en kwikstaarten krijgen een plaats tussen de mussen en vinken.

Veranderingen die wel zijn toegepast zijn bedoeld om tekst en afbeeldingen te verbeteren ten behoeve van de herkenning, ook als er geen taxonomische verandering aan ten grondslag ligt. We wilden de gids graag laten profiteren van de toegenomen kennis en recente ontwikkelingen op het gebied van vogelherkenning. Sommige groepen die in de vorige editie nogal compact en dicht op elkaar stonden (bijvoorbeeld duiven, lijsters, zangers, klauwieren) hebben nu meer ruimte gekregen en konden daardoor beter worden behandeld.

Alle verspreidingskaarten zijn herzien. Hoewel klein, is het onze ambitie dat ze precies en up-to-date zijn. In de afgelopen jaren zijn nieuwe verspreidingsatlassen, checklists en artikelen gepubliceerd voor landen als Algerije, Frankrijk, Griekenland, Marokko, Polen, Spanje, Tsjechië, Turkije en voor de Oeral-regio, die alle gebruikt zijn. Zeer plaatselijke, zeldzame of recent ontdekte broedgevallen zijn met opzet niet altijd in de kaarten verwerkt omdat de kaarten vooral bedoeld zijn om een algemeen en gevestigd patroon van voorkomen weer te geven in plaats van iedere nieuwe broedlocatie. Van verschillende soorten met een beperkte verspreiding is een kaartje op iets grotere schaal opgenomen.

Peter J Grant was sterk betrokken bij de planning en voorbereiding van de eerste editie. Zijn voortijdige dood verhinderde dat hij volledig kon deelnemen aan de voltooiing ervan. Wij dragen deze tweede herziene editie aan hem op, tot zijn herinnering en als eerbetoon aan zijn vele bijdragen op het gebied van vogelherkenning.

Lars Svensson, Killian Mullarney & Dan Zetterström
augustus 2009

Inleiding

In dit boek worden alle vogelsoorten behandeld die broeden of regelmatig voorkomen in Europa, Noord-Afrika ten noorden van 30°N, en een groot deel van het Midden-Oosten (Israël, Palestina, Jordanië, Libanon, Syrië, Turkije, Armenië, Georgië en Azerbeidzjan). Eveneens behandeld worden de vogels van de Canarische Eilanden, Madeira en het Sina-schiereiland, maar niet die van de Azoren, Kaapverdische Eilanden, Irak en Iran. De oostgrens van Europa wordt gevormd door het Oeralgebergte, de Oeralrivier en de Kaspi-sche Zee. Dit is grofweg het deel van de wereld dat vaak wordt aangeduid als het West-Palaearctische gebied (WP).

In deze gids worden meer dan 770 soorten beschreven, inclusief 59 apart gerangschikte dwaalgasten. Daarnaast worden 31 soorten apart behandeld omdat waarnemingen waarschijnlijk betrekking hebben op uit vangenschap ontsnapte vogels of op nakomelingen van exemplaren die oorspronkelijk in het gebied werden geïntroduceerd. Tevens wordt een opsomming gegeven van meer dan 100 'extreme' dwaalgasten afkomstig van andere continenten.

Taxonomie en namen

In deze editie diende voor de taxonomie noodgedwongen de voorkeur van de auteur te worden gevolgd. Dit betekent dat deze op een aantal plaatsen afwijkt van de vorige editie en van de taxonomische beslissingen van de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna; deze commissie neemt besluiten over soorten en ondersoorten die in Nederland zijn vastgesteld. Indien van toepassing wordt in de tekst uitgelegd wat de taxonomische opvatting in Nederland (cq van de CSNA) is.

De wetenschappelijke naam van een soort wordt in het Latijn (of in verlatijnste vorm) geschreven en bestaat uit twee woorden, de genusnaam (met een hoofdletter aan het begin) en het epitheton (de soortaanduiding, die geheel met kleine letters wordt geschreven). Het wordt aanbevolen dat de wetenschappelijke namen van genera, soorten en ondersoorten cursief worden weergegeven. Zo is de wetenschappelijke naam van bijvoorbeeld de Grutto *Limosa limosa*.

Om de geografische variatie binnen een soort aan te geven, worden duidelijk herkenbare populaties – de zogeheten ondersoorten (subspecies; ook afgekort als *ssp.*) – met een derde woord aangeduid, de ondersoortaanduiding (bijvoorbeeld IJslandse Grutto *Limosa limosa islandica* van het uiterste noordwesten van Europa, tegenover Grutto *Limosa limosa limosa* van Nederland en centraal Europa). In verband met de beperkte ruimte worden in dit boek alleen de duidelijkste en best herkenbare ondersoorten besproken en/of afgebeeld. Voor volledigheid kan de geïnteresseerde lezer terecht bij handboeken en checklists, bijvoorbeeld Vaurie (1959, 1965), Cramp et al (1977-1994) en Dickinson (2003).

In enkele gevallen is het epitheton tussen haakjes gezet gevolgd door de ondersoortaanduiding, bijvoorbeeld *Sylvia (sarda) balearica*. Dit geeft aan dat de taxonomische status van een soort of ondersoort op basis van de huidige kennis niet eenduidig bepaald is. Een aantal van de in dit boek genoemde ondersoorten kan wellicht beter als soort worden beschouwd.

Op enkele uitzonderingen na komen de Nederlandse namen van Nederlandse soorten overeen met die in *Zeldzame*

vogels van Nederland (van den Berg & Bosman 2001) en de Nederlandse namen van overige soorten met die in *Vogels van de wereld – complete checklist* (Walters 1997) en *Dutch Birding vogelnamen* (van den Berg 2008).

Taxonomische overwegingen zijn in dit boek ondergeschikt gemaakt aan praktische bij de keuze van soortvolgorde binnen genera en, in sommige gevallen, families. Het enige doel hiervan is om die soorten bij elkaar te brengen die het meest op elkaar lijken en zo een vergelijking te vergemakkelijken. Recent moleculair-biologisch onderzoek heeft nieuwe inzichten opgeleverd in de onderlinge verwantschappen en daarmee de rangschikking van soorten, genera en families. Voor mogelijke toekomstige edities van dit boek zullen daarom op sommige plaatsen vrij radicale veranderingen in de volgorde van de behandelde soorten noodzakelijk blijken.

Status in Nederland

Om direct te kunnen zien of een soort in Nederland een algemene verschijning of zeer zeldzame gast is, staat in de kopregel een statusaanduiding welke is gebaseerd op van den Berg & Bosman (2001). Deze aanduiding bestaat uit een letter of een combinatie van letters (symbolen). Het gebruik van een beperkt aantal symbolen bevordert de eenvoud, maar heeft als nadeel dat daardoor talrijke en schaarse soorten dezelfde aanduiding kunnen krijgen. De symbolen worden hieronder verklaard.

Vorkomen in Nederland

- B** broedt sinds 1990 jaarlijks met meer dan 50 paren.
- b** heeft gedurende 1900-2016 gebroed maar in 1990-2016 niet elk jaar; of wel jaarlijks maar in 1990-2016 met minder dan 50 paren.
- J** jaargast (gehele jaar aanwezig).
- D** doortrekker.
- W** wintergast (in winter aanwezig).
- Z** zeldzame soort (dwaalgast) die in de periode 1800-2016 is vastgesteld, sinds 1980 niet meer dan gemiddeld twee keer per jaar en waarvan alle gevallen van na 2000 door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) dienen te worden beoordeeld.
- I** influx- of invasiegast (in sommige jaren aanwezig, soms talrijk).
- ()** soorten waarvan het regelmatige voorkomen in Nederland uitsluitend is gebaseerd op uitzette of ontsnapte individuen.
- in Nederland in 1800-2016 niet vastgesteld

Indien de status in België sterk van die in Nederland verschilt, wordt dat in veel gevallen aangegeven.

Verspreidingskaarten

Naast de aanduiding van de talrijkheid zijn voor de meeste soorten verspreidingskaarten afgebeeld, die het mogelijk maken om snel vast te stellen of een bepaalde soort op een bepaalde plaats in een bepaald seizoen wel of niet verwacht kan worden. Hoewel het noodzakelijk was om de kaarten klein te houden, geven deze niettemin een handig overzicht van het normale voorkomen. In tegenstelling tot veel andere boeken is op de kaarten ook aangegeven waar – voor zover bekend – de vogels normaliter op de voorjaars- en najaarstrek voorkomen.

Afmetingen van vogels

Elke soortbeschrijving begint met een aanduiding van de grootte van een vogel. Deze wordt uitgedrukt als de lengte in centimeters van snavelpunt tot staartpunt, gemeten aan een uitgestrekte vogel (L). Voor de meeste vogels die vaak in vlucht zijn te zien, wordt de spanwijdte, de afstand tussen beide vleugelpunten, vermeld (S).

Om de normale variatie in grootte binnen een soort aan te geven, wordt in plaats van een enkele gemiddelde maat altijd een variatiebreedte gegeven. Velen zijn zich niet bewust van de grootte van de normale variatie en daardoor kan men gemakkelijk een foutieve conclusie trekken wanneer de determinatie te zeer gebaseerd is op afmetingen.

De lengtematen zijn grotendeels gemeten aan een reeks goed geprepareerde balgen (huiden) en in sommige gevallen van vers dode of levende vogels. (Er zijn nauwelijks maten overgenomen uit de grote handboeken.)

De spanwijdtes zijn bedoeld om de grootst mogelijke afmeting aan te geven die een vogel in vlucht bereiken kan. (Lets grotere afmetingen worden bereikt wanneer bij een levende vogel de vleugels worden gestrekt door aan de slagpennen te trekken, maar dergelijke kunstmatige afmetingen zijn hier vermeden.) Nogal wat in de huidige literatuur gepubliceerde afmetingen zijn misleidend. De in dit boek vermelde maten zijn voor een groot deel gemeten aan levende vogels, aangevuld met metingen aan balgen en foto's.

Terminologie en symbolen

Om dit boek makkelijk toegankelijk te maken voor een breed publiek met interesse in vogels en natuurlijke historie, is ornithologisch jargon tot een minimum beperkt. Er zijn echter enige technische termen die onmisbaar zijn om teksten over soortherkenning goed te kunnen begrijpen, zoals de precieze termen voor verschillende verenkleed en leeftijden, en deze worden hieronder verklaard. De meeste termen die betrekking hebben op het verenkleed, de topografie van de vogel, worden ook verklaard op de binnenzijde van de omslag. De maanden

van het jaar worden afgekort met de eerste drie letters (dus: jan, feb, maa, apr, mei, jun, jul, aug, sep, okt, nov, dec).

VERENKLEDEN EN LEEFTIJDEN

juveniel (*juv*; juveniel kleed) – het eerste complete verenkleed waarin een jonge vogel vliegvlug wordt.

post-juveniel – alle verenkleed of leeftijden die volgen op het juveniele kleed.

jong – onnauwkeurige term die gewoonlijk betrekking heeft op juveniel en/of 1^e winterkleed zonder hiertussen onderscheid te maken.

onvolwassen (*onv*; ook immatuur of *imm*) – onnauwkeurige term voor vogels die niet meer het juveniele, maar ook nog niet het adulte verenkleed dragen (soms ook gebruikt voor alle verenkleed behalve het adulte).

1^e *najaar* – vogel in het eerste najaar, 2 tot 5 maanden oud. De term heeft betrekking op de leeftijd, niet op een bepaald verenkleed.

1^e *winter* (eerste winterkleed) – volgt op het juveniele kleed en wordt doorgaans in het najaar door gedeeltelijke rui (bij enkele soorten door volledige rui) gevormd en tot het voorjaar van het tweede kalenderjaar gedragen.

1^e *zomer* (eerste zomerkleed) – vervangt in late winter/voorjaar van het tweede kalenderjaar het eerste winterkleed; wordt door gedeeltelijke rui (bij vele soorten door volledige rui) gevormd of verschijnt door sleet van veerranden. Wordt gedragen tot de volgende rui, doorgaans in late zomer/najaar van hetzelfde jaar, wanneer het wordt vervangen door het tweede-winterkleed.

2^e *winter* (tweede winterkleed) – ontstaat door volledige rui (bij vele soorten door gedeeltelijke rui) in nazomer/najaar van het tweede kalenderjaar en wordt gedragen tot de volgende rui in het voorjaar van het derde kalenderjaar.

2^e *zomer* (tweede zomerkleed) – gedragen in de zomer van het derde kalenderjaar (wanneer de vogel dus twee jaar oud is); wordt meestal door gedeeltelijke rui in voorjaar gevormd en tot de volledige rui in nazomer/najaar gedragen. Bij enkele grote soorten (bijvoorbeeld bij grote meeuwen) zijn ook nog een derde winterkleed en een derde zomerkleed te onderscheiden.

subadult (*subad*) – bijna volwassen, nog niet het adulte verenkleed; onnauwkeurige term, wordt vaak gebruikt wanneer de precieze leeftijd moeilijk vast te stellen is, zoals bij roofvogels of grote meeuwen.

adult (*ad*) – aanduiding voor de volwassen (geslachtsrijpe) vogel. Sommige soorten zien er hetzelfde uit in zomer en winter; andere hebben verschillende kleden, adult zomer en adult winter.

adult zomerkleed (*ad zomer*) – gedragen door volwassen vogels tijdens het zomerhalfjaar, vaak kleurrijk. De aanduiding geldt ook voor het vrouwtje! Het wordt bij de meeste soorten door gedeeltelijke rui in het voorjaar gevormd; bij enkele soorten door volledige rui, of eenvoudig door het afslijten van brede, opvallend gekleurde veerranden, waaronder het bont gekleurde deel van de veren verborgen lag.

adult winterkleed (*ad winter*) – wordt bij volwassen vogels meestal door volledige rui tijdens of na de broedtijd gevormd en tijdens het winterhalfjaar gedragen; meestal minder opvallend gekleurd dan het zomerkleed.

ZWANEN *Cygnus*

Zeer grote, witte watervogels met lange hals. Zwaar gebouwd en stijgen moeizaam op van water, trappellend, met krachtige vleugelslagen. Onhandige, waggelende gang. Zoeken voedsel (meestal waterplanten) in ondiep water. Nest op grond of op berg plantaardig materiaal in of op oever van moeras of meer. Monogaam, paar blijft leven lang bijeen. ʒ Winters in troepen.

Knobbelzwaan *Cygnus olor***BJ**

L 140-160 cm (lichaam c 80 cm), S 200-240 cm. Broedt op zoetwatermeren, vijvers en sloten, doorgaans met riet, ook langs kusten. Nest een grote hoop rietstengels of zeewier. Niet schuw, kan op broedplaats agressief zijn. Mannetjes houden territoriale gevechten, met lange glijpartijen op water en heftig met vleugels slaand. In jun-sep ruiend in grote groepen, onder meer in IJsselmeer- en Deltagebied. **HERKENNING** *Enorm groot*. Verenkleeft wit. Hals zeer lang, kop klein. Staart relatief lang en puntig (goed kenmerk wanneer vogel grondelt). *Snavel oranje-rood met opvallende zwarte knobbel* op voorhoofd, zwarte neusgaten, snijranden en nagel. *Hals* wordt zwemmend vrij recht (als Wilde Zwaan), maar vaker in soepele S-vorm gebogen gehouden. Dreighouding met als zeilen omhooggehouden vleugels en kop achterover boven rug kenmerkend. ♂ en ♀ gelijk (♂ groter; snavelknobbel van ♂ groter, vooral in broedtijd; snavelkleur van ♂ dieper oranje). Op grote afstand in vlucht moeilijk te onderscheiden van Wilde Zwaan; soms lijkt kop echter aan voorzijde recht afgesneden. Juveniel: grijsbruin met roze tint; snavel aanvallend donkergrijs, vervolgens rozegrijs, zonder knobbel. Te onderscheiden van Wilde Zwaan aan donkerder en bruiner verenkleeft, vlekkeriger. Krijgt wit verenkleeft in 1^e zomer of 2^e najaar. Een zeldzame variëteit ('Poolse Zwaan') is bij geboorte al puur wit. **GELUID** Meest gehoorde roep een explosief, snuivend of knorrend *hieorr!* Contactroep van alleen zwemmende vogels soms een meeuwachtig *ga-oh*. Onvolwassen vogels roepen zwak, fluitend *buuie-buuie-buuie*... Agresieve roep een 'gemeen', slangachtig sissen. Luid zingend en dreunend *geluid* met elke vleugelslag diagnostisch.

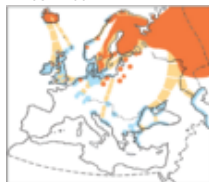
Wilde Zwaan *Cygnus cygnus***BW**

L 140-160 cm (lichaam c 75 cm), S 205-235 cm. Broedt bij poelen op toendra, bij kleine meren en in veenmoerassen, veelal afgelegen in hoge noorden, maar recent ook steeds verder zuidelijk. Trekt naar open water in NW-Europa (vrij schaars in Nederland, meest nov-maa). **HERKENNING** *Zeer groot*. Verenkleeft wit, maar in voorjaar en zomer kop en hals vaak bezoedeld met bruin (zelden bij Knobbelzwaan). Hals lang, bovenste deel zwemmend meestal rechtop gehouden. Best te onderscheiden van Knobbelzwaan en Kleine Zwaan aan lange, *wigvormige, grotendeels gele snavel* met zwarte punt, waarbij gele puntige wig toe voorbij neusgat reikt.

Knobbelzwaan

Wilde Zwaan

Juveniel: grijs (met bruine tint), duidelijk minder bruin en iets bleker dan juveniel Knobbelzwaan; qua verenkleeft zeer gelijkend op juveniel Kleine Zwaan. Geel-zwart snavelpatroon van adult is bij juveniel *vuilwit-roze*, met donkere randen. **GELUID** *Zeer vocaal*. Roepen *luid en trompetterend*. Vergeleken met Kleine Zwaan roepen doorgaans luider, gemiddeld iets lager, met minder duidelijke tweeklank, en vaak geuit in groepen van drie of vier, *kloe-kloe-kloe*, in plaats van een of twee zoals meestal bij Kleine Zwaan. *Onbeduidend, iets sissend geluid van vleugelslagen*, anders dan zingende vleugelslagen van Knobbelzwaan.

Kleine Zwaan *Cygnus (columbianus) bewickii***W**

L 115-127 cm (lichaam c 60 cm), S 170-195 cm. Broedt in Russische toendra, overwintert in NW-Europa (grote groepen in Nederland; vooral okt-maa). Fluitzwaan (*C (c) columbianus*) is dwaalgast uit N-Amerika (in Nederland handvol tot en met 2016). **HERKENNING** *Groot*. Kleinere versie van Wilde Zwaan, met *proportioneel iets kortere hals, grotere kop en meer compact lichaam en snavel*; deze verschillen zijn vaak moeilijk vast te stellen bij solitaire vogels. Meest betrouwbare onderscheid is snavelpatroon: Kleine Zwaan heeft *iets minder geel dan zwart* en het geel vormt *gewoonlijk vierkante of ronde vlek* (diagnostisch), zelden iets wigvormig (dan aan Wilde Zwaan herinnerend, maar geel reikt niet tot voorbij neusgat en met meer zwart rond mondhoek). Juveniel: grijs. Geel-zwart snavelpatroon van adult is bij juveniel *vuilwit-roze*, met donkere randen. **TAXONOMIE** Fluitzwaan wordt in Nederland als aparte soort beschouwd en is te herkennen aan vrijwel geheel zwarte snavel met slechts *klein geel vlekje voor oog* (0-15,8% geel; Kleine Zwaan minimaal 22,9% geel); vaak resulterend in zwart montuur dat ogen verbindt. **GELUID** *Vocaal*. Roept als Wilde Zwaan, maar minder trompetterend, meer keffend of gakkend, en gemiddeld hoger van toon (veel overlap; vluchtroep nogal diep) en zacht gebogen (indruk van tweeklank). Klanken gewoonlijk niet herhaald in groepen van drie of vier, maar vaak in paren of enkel.

Sneeuwgans *Anser caerulescens***W**

L 65-75 cm, S 133-156 cm. Broedt in uiterste noordoosten van Siberië (Wrangleiland) en N-Amerika. Dwaalgast in Europa, maar ook vaak ontsnapt uit gevangenschap. In Nederland iedere winter meer dan 10. **HERKENNING** *Grootte* als Kleine Rietgans. Twee vormen. Adult: *snavel en poten roodachtig*. Witte vorm is *wit met zwarte handpennen*; donkere vorm ('Blauwe Sneeuwgans') heeft *alleen witte kop, bovenhals en staarteinde*; rest van verenkleeft met diverse schakeringen van grijs, lichtst op vleugel- en staartdekveren. Juveniel: *snavel en poten donkergrijs*. Verenkleeft lichtgrijs met witachtige bovenstaart en donkerdere slagpennen (witte vorm) of vrij uniform donkergrijs (donkere vorm). Kan verward worden met kleinere Ross' Gans *A rossii* (p 422) (dwaalgast in Nederland), die een kortere snavel heeft zonder zwarte snijrand, maar met donkerblauwe wraties op basis. **GELUID** *Nogal vreemde, stijgende tweeklank, kotek*. Alarmroep een diep, gakkend *ang-ak-ak-ak*.

Kleine Zwaan

KNOBBELZWAAN

1^e jaars
contrastrijk
Knobbel

1^e jaars
vaag patroon
Wilde/Kleine

juv

1^e winter (feb)

lange staart

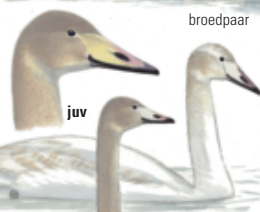
ad

oranje-
rood

WILDE ZWAAN

broedpaar

juv

juv

1^e winter
(feb)

IJslandse
1^ewinters worden
vroeger wit dan
Scandinavische
en Russische

karakteristiek
snavelprofiel,
langer en rechter
dan Kleine Zwaan

geel onder
en voorbij
neusgat

ad

KLEINE ZWAAN

rustend op akker

juv

weinig geel

juv

1^e winter (feb)

hals korter dan
Wilde Zwaan

hoeveelheid
geel varieert
iets

ad

**FLUIT-
ZWAAN**

minder
geel op
snavel
dan Wilde
Zwaan

ad

SNEEUWGANSEN

met Groenlandse
Kolganzen

1^e winter

KM

ad
'Blauwe
Sneeuwganzen'

ad

zwarte handpennen
onderscheiden
Sneeuwganzen van
witte tamme ganzen

ad

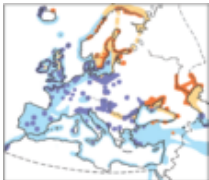
AALSCHOLVERS *Phalacrocoracidae*

Middelgrote tot grote, overwegend donkere watervogels met slank lichaam, lange hals en lange, afgeronde staart. Rechte, krachtige haaksnavel. Alle vier tenen met zwemvliezen. Ligen zwemmend diep in water, met omhooggerichte snavel; duiken, vaak met sprongtje uit water, naar voedsel (voornamelijk vis). Leggen regelmatig grote afstanden af tussen broedkolonies of roestplaatsen en foerageergebieden. Staan na duiken vaak op rotsen of andere hoge plaatsen met uitgebreide vleugels.

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

BJ L 77-94 cm, S 121-149 cm. Broedt op rotsrichels aan zee (ondersoort *carbo* (Grote Aalscholver) aan N-Atlantische kust; *maroccanus* en *lucidus* in Marokko) of in bomen aan meren of kusten, plaatselijk in rietvelden of op grond (*sinensis* in continentaal Europa, incl Nederland). Rust vaak in grote dichte groepen op zandbanken, rotsen, palen of in bomen. Nest van zeewier, riet of twijgen; nestbomen sterven af door uitwerpselen. In Nederland op alle diepe, niet al te kleine wateren te verwachten. **HERKENNING** Groot met lange, dikke hals. *Kop-profiel* iets wigvormig en hoekig, snavel stevig (bij sommige juveniele echter dun). In vlucht enigszins gansachtig door gelijke grootte, vleugelslagfrequentie, uitgestrekte hals en formatievluichten, maar herkenbaar aan door *korte glijvluchten* onderbroken actieve vlucht, iets ondiepere vleugelslagen, *langere staart, lichte knik in hals*, iets omhooggehouden snavel en staart en minder ordelijke vliegformaties. Zwemt met diep in water liggend lichaam en omhooggehouden snavel en kan daardoor op grote afstand met Geelsnavelduiker verward worden, maar heeft *meer gestrekte hals* en springt voorafgaand aan duik, zonder eerst als duiker met kop onder water te 'snorkelen'. Adult: overwegend zwart met in fel zonlicht blauwe of groene glans (hoeveelheid groen niet voldoende voor determinatie als *sinensis*), vleugels met zwarte schubtekening en brons getint. *Naakte huid aan basis van ondersnavel geel, omgeven door wit* (bij grote ondersoort *carbo* smal met scherpe hoek voorwaarts vanaf mondhoek). Witte dijvlek alleen in broedseizoen (verdwijnt vaak al in juni). Kruin, achterhoofd en achterhals met variabele hoeveelheid wit, gemiddeld meer bij oude vogels en bij *sinensis* (maar met aanzienlijke overlap); veel van deze witte veren verdwijnen in zomer. Verenkleeft in winter minder glanzend; wit op keel en oorstreek dofder en minder scherp begrensd. Juveniel: bovenzijde donkerbruin, onderzijde met variabele hoeveelheid wit, vooral op midden van keel, borst en buik. 1^e jaars: vaak met veel wit op onderdelen, soms met vlekkerige borst en buik met scherp contrast tussen wit en donker. 2^e-3^e jaars: verenkleeft wordt geleidelijk donkerder en glanzender tot adulte kleed wordt verkregen. Variatie: Marokkaanse adulte met geheel witte voorhals, borst en bovenbuik. **GELUID** In kolonies diverse diepe keelklanken.

Aalscholver

Kuifaalscholver

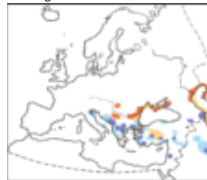
Kuifaalscholver *Phalacrocorax aristotelis***W**

L 68-78 cm, S 95-110 cm. Zeevogel, broedt in gespreide kolonies op steile rotskusten. Nest een hoop plantaardig materiaal in spleten of kleine grotten of onder rotsblokken. In Nederland voornamelijk op pieren aan zee (vooral aug-apr). **HERKENNING** Iets kleiner en slanker dan Aalscholver en wordt vaak met deze verward, maar heeft *dunnere hals, kleinere en rondere kop* (voorhoofd steil, kruin afgerond) en dunnere 'potloodsnavel' met bijna parallel lopende onder- en bovenrand (in plaats van wigvorm). Verschilt in vlucht door *rechtere vooruitgestrekte hals, iets stompere, schijnbaar meer naar achteren geplaatste vleugels* en snelle, meer elastische vleugelslagen, niet onderbroken door korte glijvluchten en vaak lager boven water. Duikt met duidelijk sprong uit water. Aan zee gebonden; rust vaak op rotsen en pieren. Adult zomer: zwart met groene glans, vleugels met zwarte schubtekening en paarze glans. *Opvallend gele en scherp contrasterende mondhoek omgeven door donker gebied*, inclusief snavel (Mediterrane ondersoort *desmarestii* heeft lichtere, gelere snavel waardoor contrast minder sterk is). Alleen in begin van broedseizoen met omhooggekrulde kuif op voor-kruin. Adult winter: iets dofder, minder glanzend. Kin licht; *snavel gelig*. Juveniel: bovenzijde donkerbruin, onderzijde lichtbruin, kin witachtig (*desmarestii* meestal geheel of uitgebreid vaalwit op onderdelen). Kleine, niet geheel uitgekleurde Aalscholvers met dunne snavel herkenbaar aan: vlekkerig donker en witte borst, *niet zo gelijkmatig lichtbruin* als bij Kuifaalscholver; witachtige tot hoornkleurige snavel (met gele vlek aan basis) in plaats van geheel *gelige* snavel als Kuifaalscholver; donkere poten (in plaats van licht met roze zwemvliezen als Kuifaalscholver), uitgebreidere onbevederde gezichtshuid, *hoekigere kopvorm* en *andere gezichts-uitdrukking*. Lichte toppen van vleugeldekveren vormen lichte vleugelbaan (ook in vlucht zichtbaar; bij Aalscholver is vleugel geheel donker, hoogstens met vaag aangeduide baan). 2^e-3^e jaars: wordt als Aalscholver geleidelijk donkerder en glanzender tot adulte kleed wordt verkregen. **GELUID** In kolonie diverse klikkende en knorrende geluiden.

Dwergaalscholver *Phalacrocorax pygmaeus***Z**

L 45-55 cm, S 75-90 cm. Broedt in kolonies aan vegetatierijke binnenwateren en kustdelta's. Zwemt in dichte troepen, rust op takken of rietstengels. Nest van twijgen en gras in lage dichte bomen of rietvelden. Dwaalgaast in Nederland met tot en met 2016 zes gevallen. **HERKENNING** Klein, ongeveer even groot als Meerkoet. *Staart zeer lang, snavel kort en dik* ('baby-face'). Hals lijkt ook kort, *maar wordt tijdens zwemmen uitgestrekt*. Verenkleeft zwartachtig met bruingroene glans. Vliegt met snelle, ondiepe vleugelslagen en kan van afstand met Zwarte Ibis verward worden. Adult zomer: kop, hals en onderdelen met kleine witte veerplumpjes die in zomer verdwijnen. Adult winter: zonder witte vlekjes; kin witachtig, lichtere, bruin-getinte borst. Juveniel: dofder en bruiner; vage streping op kop en borst.

Dwergaalscholver

MUSSEN Passeridae

Compacte zangvogels met konische snavel, nauw verwant aan hoofdzakelijk in Afrika voorkomende wevers Ploceidae, maar ook aan vinken (p 376-391). Mussen verschillen onder meer van vinken door eenvoudiger repertoire van geluiden, vaak groter nest, en volledige rui van juveniel naar 1^e winterkleed in zomer. Voedsel bestaat uit zaden en (minder) insecten.

Huismus *Passer domesticus*

BJ

L 14-16 cm. Cultuurvolger. Broedt in nabijheid van mensen in landelijke en stedelijke gebieden en is daarom zeer bekend. Standvogel. Sociaal, zelfs in broedtijd, en meestal in groepen. Nestelt onder dakpannen, in luchtkanaal, nis, etc; soms in boom. Hybridiseert met Spaanse Mus. **HERKENNING** Robuust, met breed lichaam en nogal grote kop met *dikke snavel*. Verkleed nogal 'los' en lijkt vaak vaal en 'onzorgd'. Belangrijkste kenmerken: *zwaar met zwart gestreepte bruine mantel*, in zit *gedrongen houding* met ingetrokken poten, en moeizame, onhandige vlucht met *continu snorrende vleugelslagen*. Adult ♂: *zwarte bef*, zwarte teugel en zwart rond oog. *Kruin grijs* met kastanjebruine zijden. Halszijden witachtig, maar *'wangen' meestal vrij grauw grijs*. Brede witte vleugelstreep. Snavel in zomer zwart. ♀/juveniel: bovenzijde vuil bruin met zwart gestreepte mantel; onderzijde grauw bruinachtig witgrijs. Vaak met duidelijke lichte vuilbeige wenkbrauwstreep. Juveniel ♂ verkrijgt in aug-sep eerste zwarte keelveren van 1^e winter. **GELUID** Grote verscheidenheid aan eenvoudige tsielpende of kwetterende geluiden; variatie afhankelijk van situatie en stemming. Tijdens balts lange reksen eenlettergrepige, gescheiden, steeds wat variërende, tsielpende klanken, bijvoorbeeld *tsjilp tsjev tsjilp tsjelp tsjuurp...* Bij irritatie een typisch ratelend *tsjer'r'r'r'r*.

Italiaanse Mus *Passer italiae*

-

L 14-16 cm. Intermediair tussen Huismus en Spaanse Mus. Voorheen beschouwd als 'stabiele hybridepopulatie' tussen deze soorten of als ondersoort van Spaanse Mus. Hybridiseert met Huismus in Z-Alpen. Gelijkende vogels in N-Afrika zijn waarschijnlijk wel hybriden tussen Huismus en Spaanse Mus en geen Italiaanse Mussen! **HERKENNING** Combineert *kastanjebruine kruin* en *witachtige oorstreek* van Spaanse met *ontbreken van zware zwarte vlekking op onderzijde* van Huismus. Vaak *aanduiding van korte witte wenkbrauwstreep* als bij Spaanse. ♀ doorgaans niet te onderscheiden van andere twee soorten. **GELUID** Niet te onderscheiden van Huismus.

Spaanse Mus *Passer hispaniolensis*

Z

L 14-16 cm. Broedt anders dan Huismus meestal in hoog struikgewas of boomgroepen, vaak in grote kolonies. Bouwt gesloten nest van stro en twijgen; nestelt ook (evenals Huismus) in takkennet van roofvogels en Ooievaar. Standvogel of kortestandtrekker in westen; overwegend trekvogel in oosten.

Dwaalgast in NW-Europa; in Nederland tot en met 2016 zeven gevallen met in totaal 16 exemplaren (meeste apr-mei, ook okt). Tijdens *trek overdag* in voor- en najaar (in ZO-Europa) in *typische dichte zwermen* in directe, deimende, lage vlucht met verrassend hoge snelheid. Hybridiseert met Huismus, vooral in N-Afrika. Vrij stabiele hybridepopulaties komen onder meer voor op Malta en Sicilië. **HERKENNING** Zelfde bouw als Huismus. ♂ gemakkelijk te herkennen aan combinatie van: *geheel kastanjebruine kruin; veel zwart op keel en borst, verbonden met zwarte schouderveren; grof met zwart gevlekte onderborst en flanken; witte 'wangen'; smalle witte wenkbrauwstreep* (soms boven oog onderbroken); in voorjaar en zomer door sleet overwegend *zwart op mantel en schouders*. ♀: normaliter in veld niet te onderscheiden van Huismus (maar gemiddeld iets grotere snavel, lichtere buik en soms aanduiding van grijze streping op flanken, maar verschillen te vaag voor betrouwbare determinatie). **GELUID** Als van Huismus, maar iets *hoger* en met meer *metalige* klank. Vaak te horen zijn *snelle monotone* reksen, *tsjilLIE-tsjilLIE-tsjilLIE...* Geroezemoes van grote kolonies met typische muzikale klank hoorbaar op 100en m.

Ringmus *Passer montanus*

BJ

L 12½-14 cm. Broedt in open bebost terrein, meestal nabij landbouwgebied of nederzettingen, plaatselijk net als Huismus rond huizen en in tuinen. Standvogel. Nestelt in natuurlijke boomholte, nestkast of gat in huis. **HERKENNING** Kleinere en zuiverder getekend dan Huismus. Heeft net als deze bruine, met zwart gestreepte mantel, duidelijke witte vleugelstreep, zwarte bef, teugel en snavel, en grijzige onderzijde, maar is te onderscheiden aan: *geheel wijnkleurig roodbruine kruin; zuiver witte kopzijden met grote zwarte 'wangvlek'; lichtere zwarte bef* die niet doorloopt als grote zwarte vlek op borst; *smalle witte halsband* (onderbroken op achterhoofd). Alle kleden gelijk. **GELUID** Lijkt op dat van Huismus, maar kenmerkend is een opgewekt, enigszins nasaal en tweelettergrepig *tsuWITT*. In vlucht vaak een droog *tett-ett-ett-ett*. Zang een snelle reeks *tsvit*-klanken en variaties hierop, iets hoger dan gekwetter van Huismus.

Moabmus *Passer moabiticus*

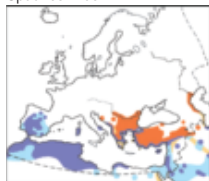
-

L 12-13 cm. Broedt in droog laagland met tamarisken of ander struikgewas in nabijheid van water; niet aan mensen gebonden. Standvogel en nomadisch. Nogal schuw. **HERKENNING** Klein. ♂: *kruin, achterhoofd en 'wangen' grijs* (bruin getint in najaar in vers kleed), kleine zwarte bef, *lichte wenkbrauwstreep (okerkleurig achter oog)* en karakteristiek *lichtgeel op zijhals*. ♀: als *kleine, lichte* Huismus; soms met een spoor van geel op zijhals. **GELUID** Iets zwakker dan Huismus. Roep in vlucht een herhaald, hoog, tweedelig *tsji-vit*. Zang een snel rollend *trip-trip-trip-trip* of een langzamer, weluidend, meer gevarieerd, tsielpend, *tsjilp tsjrlp tsjirp tsjilp...*

Huismus

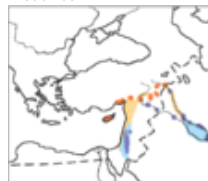
Spaanse Mus

Ringmus

Moabmus

HUISMUS

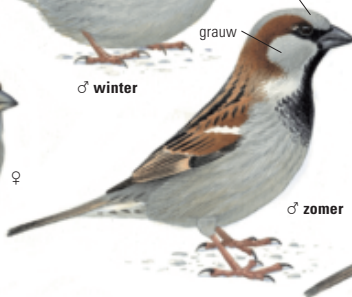

algemeen in steden en in menselijke omgeving op platteland

grauw, groezelig uiterlijk

♂ winter

♂ zomer

ITALIAANSE MUS

♀ niet te onderscheiden van ♀ Huisemus

♂ zomer

SPAANSE MUS

niet afhankelijk van mensen

♂ winter

♀ meestal niet te onderscheiden van ♀ Huisemus

soms iets van grijze streping op flank

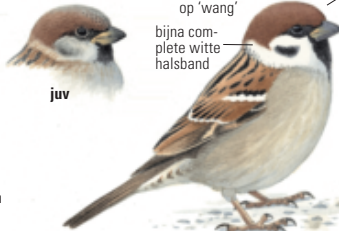

♂ zomer

RINGMUS

broedt vaak in nestkast of boomholte

juv

donkere vlek op 'wang' wijnkleurig roodbruin
bijna complete witte halsband

foeragerend tussen stoppels op akker

MOABMUS

♂ najaar

klein

♀

opvallend klein; lichter en 'schoner' dan Huisemus

♂ voorjaar

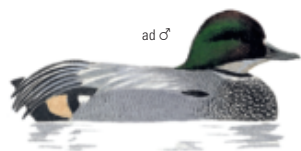
Dwaalgasten

Hieronder worden in het kort soorten beschreven die sinds 1900 meer dan drie maar minder dan c 20 keer zijn waargenomen in het *gehele* in dit boek behandelde gebied (ruwweg het West-Palearctische gebied ('WP') zonder (maar hier soms wel vermeld) Azoren en Kaapverdische Eilanden; zie p 8). Voor een opsomming van soorten die nog zeldzamer zijn, zie p 418-421. Het aantal gevallen is niet altijd even duidelijk omdat in het ene land wel en het andere land niet een instantie ('zeldzaamhedencommissie') functioneert die nauwkeurig meldingen van zeer zeldzame soorten (dwaal-

gasten) verifieert. Bovendien kan het aantal veranderen omdat nieuwe ontdekkingen worden gedaan of omdat oude waarnemingen na herziening achteraf te onzeker (of zelfs onjuist) worden bevonden en afgewezen. Of ze worden soms na aanvankelijk niet serieus te zijn genomen na jaren toch aanvaard na nieuwe bestudering van bewijsstukken. Voor een uitgebreide beschrijving van de meeste van deze soorten wordt verwezen naar *A field guide to the rare birds of Britain and Europe* door Alström, Colston & Lewington (1991) en naar handboeken en specialistische literatuur over zeldzame vogels (zie literatuurlijst op p 427-428).

Bronskopeend *Anas falcata*

Z L 46-54 cm. Broedt in O-Azië. Dwaalgast in Nederland (12 gevallen van zeker ongeringde exemplaren tot en met 2015). Waarnemingen in tal van Europese landen, waaronder België, Brittannië, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Spanje en Zweden, worden doorgaans als ontsnapt beschouwd vanwege het feit dat de soort vaak in waterwildcollecties is te vinden. Gevallen in Jordanië, Irak en Turkije worden evenals Europese gevallen in de 19^e eeuw daarentegen wel vaak als wild beschouwd. Lijkt op enige afstand geheel grijs met donkere kop. ♂ onmiskenbaar, met *geheel donkergroene kop* (met uitzondering van witte keel), *gelijkmatig aflopend voorhoofd* en *vol achterhoofd*. Wintertalingachtige gele vlek op anaalstreek (soms verborgen onder lange, afhappende tertials). ♀ lijkt op een *kleine Pijlstaart met brede vleugels*, maar heeft smalle, donkere snavel en gemarmerde kopzijden. In vlucht met *donkere spiegel*.

Bronskopeend

Kaapse Taling *Anas capensis*

— L 44-48 cm. Broedt in Afrika ten zuiden van Sahara. Enkele voorjaar- en zomergevallen in Israël en Libië. Wordt in veel Europese landen gezien, maar daar als ontsnapt beschouwd. Formaat ongeveer als van Smient. Alle kleden min of meer gelijk, *onopvallend licht grijsbruin, met rozige, vrij dikke, opgewipte snavel* en *donkergroene, breed met wit omlinjde spiegel*. *Kop egaal, lichaam met grove bruine vlekken*, met name op flanken. Kop vaak groot lijkend, met afgeronde, bijna opgepompt lijkende achterhals.

Kaapse Taling

Brileider *Somateria fischeri*

— L 52-58 cm. Broedt in Alaska en NO-Siberië. Overwintert hoog noordelijk in wakken in ijs. Enkele wintergevallen in N-Noorwegen. Formaat als van Grote Zee-eend, dus *iets kleiner dan Eider*, maar vorm en proporties gelijk. Doet ook in verenkled denken aan Eider, maar ♂ heeft *zwarte borst* (en buik), grote, *ronde 'witte bril'* (grote ovale witte vlekken met zwarte omlijning) op overwegend *groene kop*, en *oranje snavel* deels bedekt door fluweelachtige, groen-met-witte veren; ♀ met *licht geelbruine 'bril'* op iets donkerdere roodbruine kop, en lichaam roodbruin met dichte zwarte bandering. ♂ eclips als ♀, maar herkenbaar aan witte tertials en gedeeltelijk witte rug.

Brileider

Pacifische Parelduiker *Gavia pacifica*

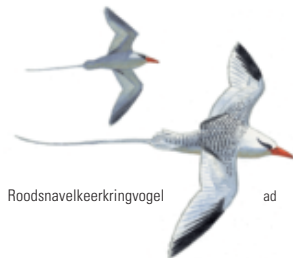
— L 60-68 cm, S 95-115 cm. Broedt in Alaska, NC- en NW-Canada en NO-Siberië. Wordt steeds vaker gezien met recente gevallen in onder meer Brittannië, Ierland, Kanaaleilanden, Noorwegen, Spanje, Zweden en Zwitserland. Nauw verwant aan en sterk lijkend op Parelduiker. Verschilt in winterkleed door: *geen witte vlek op achterflank* bij zwemmende vogel (smal wit alleen zichtbaar indien hoog op water liggend); *regelmatiger met dunne donkere keelband* (mogelijk vooral bij adult winter, maar ook bij vele 1^e winters; sommige Parelduikers hebben ook vage keelband!); *Donkere dwarsband over onderbuik* (soms zichtbaar tijdens poetsen van onderzijde of in vlucht), witte buik scheidend van kleine witte vlek op midden van anaalstreek. Snavel lijkt vaak vrij klein; gemiddeld meer afgeronde kop en volle achterhals (die ook iets lichter grijs is).

Pacifische Parelduiker

Roodsnavelkeerringvogel *Phaethon aethereus* (Z)

L 45-50 cm (excl c 45 cm staartprojectie van adult), S 100-115 cm. Broedt op Kaapverdische Eilanden en in Z-Atlantische Oceaan, Rode Zee en Perzische Golf. Waargenomen op Canarische Eilanden en Madeira, en in Brittannië, Israël en Portugal. (In Nederland alleen dood op strand aangespoeld.) Formaat als van duif, wit met zwarte buitenste handpennen, zwarte streep boven op binnenste deel van armvleugel, zwarte oogstreep en grijs-en-zwart gemarmerd op mantel, rug en kleine dekveren. Adult met helder rode snavel en zeer lange, dunne, verlengde middelste staartpennen. Juveniel zonder verlengde staartpennen, maar met zwarte eindband aan staart en met geelbruine snavel met donkere punt. Vliegt vaak hoog met mechanische vleugelslagen, ongeveer zoals Grote Stern.

Roodsnavelkeerringvogel ad

Maskergent *Sula dactylatra* –

L 80-90 cm, S 165-185 cm. Broedt in Indische Oceaan, Z-Caribisch gebied en Z-Atlantische Oceaan. Vastgesteld in Frankrijk, Israël, Marokko en Spanje. Lijkt op Jan-van-gent, maar iets kleiner, en met minder wigvormige of puntige, meer stomp afgeronde staart. Adulte wit met geheel zwarte slagpennen (verwarring mogelijk met onvolwassen of subadulte Jan-van-gent met langer en uitgebreider behouden donkere slagpennen, of met Kaapse Jan-van-gent *Morus capensis*; niet behandeld). Maskergent heeft zwarte tertials en langste schouderveren (wit bij ouders, Jan-van-gent en Kaapse), en donker blauwgrijs gezicht. Snavelvorm ook iets anders, met diepe en zware basis (met blauwgroene tint) en meer versmallende punt (geelachtig).

Maskergent ad

Kleine Pelikaan *Pelecanus rufescens* (Z)

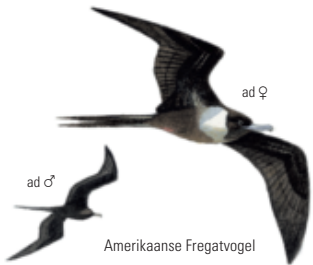
L 125-135 cm, S 225-260 cm. Broedt in Afrika. Waarnemingen op Canarische Eilanden en in Egypte, Israël, Italië, Marokko en Spanje betreffen mogelijk wilde vogels; bij gevallen in onder meer Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Oostenrijk, Polen, Zweden en Zwitserland gaat het zeker om ontsnapt vogels. Lijkt op onvolwassen Roze Pelikaan, maar is iets kleiner, vuil grijsachtig roze in plaats van helder wit, en heeft iets kortere snavel. Is bovendien niet donker op culmen en mondhoek. In voorjaar met donkere vlek bij oog. Veren op onderdelen verlengd en los van structuur.

Kleine Pelikaan

Amerikaanse Fregatvogel *Fregata magnificens* –

L 90-114 cm, S 215-245 cm. Broedt op Kaapverdische Eilanden en in C- en Z-Amerika. Enkele gevallen in Europa (Brittannië, Denemarken, Frankrijk en Spanje), alsmede diverse waarnemingen van ongedetermineerde fregatvogels. Zeer groot, met lange, smalle, spitse vleugels en lange, diep gevorkte staart (normaaliter in vlucht samengevouwen en dan zeer lang en smal lijkend). In vlucht ingetrokken kop met lange, krachtige, aalscholverachtige snavel. Vliegt vaak met langzame, onregelmatige vleugelslagen met iets naar achteren gehoekte hand (puntige vleugelbocht), vaak in glijvlucht, maakt behendige bewegingen. ♂ geheel zwart met lichtgrijze snavel (rode keelzak is buiten broedplaats zelden zichtbaar); ♀ met wit op krop tussen borst en benedenbuik; onvolwassen bovendien met witachtige kop. Onderscheid van andere fregatvogels is moeilijk en op zee soms onmogelijk. Twee andere soorten in gebied vastgesteld, Ascensionfregatvogel en Kleine Fregatvogel (zie p 418). Amerikaanse is grootste, met groene glans op kop maar paars op mantel, schouderveren en borst; geen wit op onderzijde bij adult ♂ (Kleine heeft smalle witte vlek in oksel).

ad ♂

Amerikaanse Fregatvogel

Afrikaanse Woudaap *Ixobrychus sturmi* –

L 27-30 cm. Kleine woudaap, verwant aan Woudaap. Groot verspreidingsgebied in Afrika ten zuiden van Sahara. Enkele gevallen op Canarische Eilanden. Formaat en vorm als Woudaap, met korte, ronde vleugels. Kop en groot deel van bovendelen egaal blauwgrijs. Onderdelen licht geelbeige met brede zwartachtige strepen. Snavel geel, met smal donker culmen. Poten lichtgeel, lange tenen vaak helder oranje, in vlucht doorgaans duidelijk voorbij staartpunt uitstekend. (Niet afgebeeld.)

De veldgids voor elke vogelliefhebber

In deze zevende, voor Nederland en België geactualiseerde editie, staan alle ruim 770 vogelsoorten in Europa, inclusief Noord-Afrika en grote delen van het Midden-Oosten. Van elke soort staan alle gegevens overzichtelijk op één tekstpagina tegenover de afbeeldingen.

- de meest uitgebreide veldgids: een uitermate secure beschrijving over habitat, verspreidingsgebied, herkenning, geluid en voorkomen
- met meer dan 4000 gedetailleerde tekeningen in kleur van Killian Mullarney en Dan Zetterström
- met kaartjes die zowel de broed- en wintergebieden als de trekroutes weergeven
- al jaren de meest verkochte vogelgids in de Benelux

www.kosmosuitgevers.nl

**KOS
M•S**

NUR 528
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

